

دانشگاه الزهرا

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

عنوان:

بررسی نقش سیاستهای تجاری (برنامه های تعدیل و تثبیت اقتصادی) روی رشدصادرات

غیر نفتی

استاد راهنما: دکتر زهرا افشاری

استاد مشاور: دکتر زهرا شیرین بخش

نگارش : یکتا اشرفی

سال ۱۳۷۷

چکیده :

از اواسط دهه هشتاد کشورهای در حال توسعه به اصلاحاتی اقتصادی روی آوردند ، که تحت عنوان سیاستهای تعدیل و تثبیت خوانده می شوند . این اصطلاحات سبب ثبات سیاستهای کلان اقتصادی ، کارائی در اقتصاد و افزایش قدرت رقابتی کشورهای در حال توسعه در بازار های جهانی شد . کشورهای مذکور با توجه به شرایط نامطلوب داخلی و مسائل و مشکلات عدیده اقتصادی در صدد رسیدن به یک رشد اقتصادی مستمر و پایدار هستند که در این ارتباط تجارت خارجی نقش اساسی ایفا می کند . در نتیجه عمق اصلاحات در این بخش بسیار زیاد است .

با توجه به اینکه از سال ۱۳۶۸ در جهت رفع عدم تعادل های موجود در اقتصاد ایران ، سیاستگذاران اقتصادی سمت اجرای برنامه های تعدیل و تثبیت اقتصادی روی آوردند و در چارچوب

این برنامه ها بدنبال تبدیل اقتصاد بک محصولی و وابسته به درآمدهای نفتی به اقتصادی باز ,رفع وابستگی به نفت و توسعه صادرات غیر نفتی هستند.

در این راستا و با توجه به اهمیت سیاستهای تجاری در این پایان نامه سعیدر ارزیابی تاثیر سیاست های تجاری برنامه های تعدیل اقتصادی (ارزی و بازرگانی) بر روی رشد صادرات غیر نفتی داشته ایم . ما توجه خود را بر روی نرخ ارز , تولید ناخالص داخلی و تقاضای جهانی متمرکز کرده به بر آورد تابع صادرات غیر نفتی طی دوره زمانی ۷۳-۱۳۵۰ پرداختیم . سپس برای آنکه وضعیت برنامه های اول و دوم توسعه اقتصادی را مورد توجه بیشتر قرار دهیم ,برآوردی فصلی طی سالهای برنامه اول و سه سال اول برنامه دوم انجام دادیم . در نهایت با توجه به ساختار اقتصادی کشور گروه های کشاورزی و سنتی ,صنعتی و کانی را به تفکیک مورد مطالعه قرار داده و تابع صادرات هر بخش را بطور هر بخش را بطور مجزا برآورد کردیم .

نتایج حاصل در تمامی برآورد ها حکایت از تاثیر مثبت کاهش ارزش پول ملی روی صادرات و تاثیر منفی شکاف ایجاد شده بین نرخ ارز رسمی و غیر رسمی و همچنین تثبیت نرخ ارز صادرات در نرخ کمیتر از نرخ بازار غیر رسمی دارد و وابستگی بالای صادرات به واردات توجه بیشتر به سیاستهای وارداتی را لازم می دارد .

همچنین با توجه به تغییرات همسو ولی ضعیف صادرات و تولید ناخالص داخلی بخصوص در بخش صنعت تلاش بیشتر جهت ایجاد مزیت نسبی در بخش صنعت و تفکر تولید برای صادرات را طلب می کن . تاثیر مثبت رشد تقاضای جهانی روی صادرات صنعتی نیز تاکید دیگری بر اهمیت جایگاه صادرات صنعتی در بین سایر گروه کالاهای صادراتی است.

فهرست مطالب

بخش اول :

مقدمه بخش اول

فصل اول - کلیات

۱-۱- تعدیل و تثبیت اقتصادی

۱-۲- انواع برنامه های تعدیل کدامند

۱-۳- رئوس و محورهای اصلی سیاستهای تعدیل ساختاری ۷

۱-۴- آزاد سازی اقتصادی

۱-۴-۱- آزاد سازی تجاری

۱-۵- سیاست های تجاری

۱-۵-۱- سیاست های بازرگانی

۱-۵-۱-۱- رابطه مبادله

الف- تعاریف مختلف رابطه مبادله

ب- محاسبه رابطه مبادله از طریق هندسی

ج- تغییر رابطه مبادله در حضور تعرفه

د- انواع نرخ تعرفه

ه- طریقه محاسبه نرخ حمایت موثر

۱-۵-۱-۲- آثار اقتصادی سیاستهای بازرگانی اعم از تعرفه و اقدامات غیر تعرفه ای

الف- آثار اقتصادی تعرفه

ب- آثار اقتصادی سهمیه وارداتی

۱-۵-۲- سیاستهای ارزی

۱-۵-۲-۱- روشهای تعیین حد تعالی نرخ ارز

۱-۵-۲-۲- انواع سیاستهای ارزی

۱-۵-۲-۳- روشهای تعیین نرخ ارز

۱-۵-۲-۴- عوامل موثر بر تعیین نظامی ارزی

۵-۲-۱-۵-آثار اقتصادی سیاستهای ارزی

۶-۱:سوبسید صادراتی

منابع و مآخذ فصل اول

فصل دوم- زمینه های نظری گرایش به برنامه های تعدیل و سیاستهای آزاد سازی تجاری

۱-۲-مقدمه

۲-۲-نظریه انتظارات عقلایی

۲-۲-نظریه نئو کلاسیک

۱-۳-۲-نظریات نئو کلاسیک رشد

۲-۳-۲-نظریات نئو کلاسیک توسعه

۴-۲-مبانی نظری سیاستهای تجاری

۱-۴-۲-قرن هجدهم و نظرات مرکانیست ها

۳-۴-۲-قبل از جنگ جهانی و نظرات نئو کلاسیک ها

۲-۴-بعد از جنگ جهانی دوم و استقلال اغلب کشورهای جهان سوم

۵-۲-استراتژی جایگزینی واردات

۶-۲-سیاست تشویق صادرات

۷-۲-آزاد سازی تجارت در کشورهای رو به توسعه

۸-۲-سیاست تجاری استراتژیک, رشد در نزا و توسعه اقتصادی

منابع و مآخذ فصل دوم

فصل سوم-مروری بر تجربه برنامه های تعدیل و سیاستهای تجاری در کشورهای در حال

توسعه

۳-۱-مقدمه

۳-۲-روند اجزای میان مدت تعدیل در کشورهای در حال توسعه

۳-۳-اعتبار برنامه های تعدیل اقتصادی

۳-۴-شیوه برخورد با ورود سرمایه

۳-۵-اصلاحات ساختاری

۳-۵-۱-اصلاحات بخش مالی

۳-۵-۲-اصلاحات بودجه ای

۳-۵-۳-آزاد سازی تجاری

۳-۵-۴-بازار نیروی و خصوصی سازی

۳-۶-نتیجه گیری

منابع و مأخذ فصل سوم

فصل چهارم - تجربه برنامه های تعدیل برنامه های تعدیل و سیاستهای تجاری در اندونزی

چین و کره جنوبی

۴-۱-اندونزی

۴-۲-چین

۴-۳-کره جنوبی

منابع و مأخذ فصل چهارم

بخش دوم :

مقدمه بخش دوم

فصل پنجم -بررسی روند تحلیلی و تاریخی صادرات غیر نفتی در ایران

۵-۱-مقدمه

- ۵-۲- سابقه تاریخی روند صادرات غیر نفتی تا زمان ملی شدن صنعت نفت
- ۵-۳- ملی شدن صنعت نفت تا پایان برنامه دوم عمرانی
- ۵-۴- برنامه سوم عمرانی تا پیروزی انقلاب اسلامی
- ۵-۵- پیروزی انقلاب اسلامی تا سال شروع برنامه پنجساله اول توسعه اقتصادی
- ۵-۶- برنامه اول توسعه اقتصادی (۶۸-۷۲)
- ۵-۶-۱- اهم استراتژی های بخش صادرات
- ۵-۶-۲- استراتژی های تجاری در طول اجرای برنامه پنجساله اول
- ۵-۶-۳- جمع بندی از برنامه پنجساله اول اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- ۵-۷- برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۷۳-۷۷)
- ۵-۷-۱- هدف های کمی مرتبط با صادرات غیر نفتی در برنامه دوم
- ۵-۷-۲- شاخص های مهم اقتصادی در طول برنامه دوم
- ۵-۷-۳- اهداف صادرات غیر نفتی در برنامه دوم
- ۵-۷-۴- مهمترین خط مشی های تعیین شده برای تحقق هدفهای برنامه دوم
- ۵-۷-۵- استراتژی های تجارت در طول اجرای برنامه پنجساله دوم
- منابع و مآخذ فصل پنجم

فصل ششم - برآورد تابع صادرات غیر نفتی در ایران

- ۶-۱- مقدمه
- ۶-۲- پیشینه تحقیق
- ۶-۲-۱- مدل های برآوردی در خارج از کشور
- ۶-۲-۲- مدل های برآورد شده در ارتباط با صادرات غیر نفتی در ایران
- ۶-۳- برآورد تابع صادرات غیر نفتی در ایران (۱۳۷۵-۱۳۵۰)

۱-۳-۶-تبیین الگو

۱-نرخ ارز

۲-واردات

۳-رشد تولید ناخالص جهانی

۴-صادرات تاخیری

۵-نرخ تعرفه موثر

۶-تولید ناخالص داخلی

۷-نسبت قیمت کالای صادراتی به کالای تولید داخل

۸-نقدینگی

۲-۳-۶-معرفی مدل

الف- برآورد الگوی دوره زمانی (۱۳۷۵-۱۳۵۰)

ب- بررسی نتایج مرحله اول

ج- تخمین تابع صادرات غیر نفتی برای دوره (۱۳۷۵-۱۳۶۸)

۲-۳-۶-مرحله دوم برآورد تابع صادرات غیر نفتی بخشی

الف- گروه کالاهای سنتی و کشاورزی

ب- گروه کالاهای صنعتی

ج- گروه کانی

۴-۶-نتیجه گیری و پیشنهادات

منابع و مأخذ فصل ششم